

Obvladovanje invazivnih tujerodnih vretenčarjev, ki zadevajo Unijo, z upoštevanjem njihove dobrobiti

Pseudorasbora parva
Pseudorasbora

Razširjenost

Pseudorasbora je razširjena predvsem v vodotokih na vzhodu Slovenije (v Muri, spodnjem delu Drave, Dravinje, Savinje, Save, Krke in pritokih), na zahodu pa v spodnjem delu Vipave s pritoki. Na vzhodu jo najdemo tudi v stoječih vodah, ribnikih, gramoznicah in mrtvicah. V nekaterih rekah in akumulacijah severovzhodne Slovenije so njene populacije zelo številčne. V slovenske vodotoke so se najverjetneje razširile iz stoječih voda, kamor so jih nenamerno vnesli skupaj z drugimi, gojenimi ribami. Zaradi bioloških značilnosti, kot je široka ekološka toleranca, zgodnja spolna zrelost in visoka stopnja razmnoževanja, je zelo uspešna invazivna vrsta, ki ima lahko velik vpliv na domorodne vrste. Učinkov je več, na primer kompeticija z domorodnimi ribjimi vrstami (predvsem mladnicami), plenjenje ribjih iker, prenos bolezni in parazitov ter nasploh spremembe vodnih ekosistemov, predvsem prehranskega spleta, načina kroženja hranil in tudi fizične spremembe vodnega habitata.

Ključni predpisi, pomembni za obvladovanje invazivnih tujerodnih vrst (ITV) vretenčarjev

Ključni predpis je Uredba (EU) 1143/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2014 o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst. V slovenski zakonodaji različne vidike obvladovanja ITV vretenčarjev obravnavajo naslednji zakoni z nekaterimi podzakonskimi predpisi:

- Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04) in Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04).
- Zakon o zaščiti živali (Uradni list RS, št. 38/13).
- Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04).
- Zakon o sladkovodnem ribištvu (Uradni list RS, št. 61/06), Uredba o ribjih vrstah, ki so predmet ribolova v celinskih vodah (Uradni list RS, št. 46/07) in Pravilnik o ribolovnem režimu v ribolovnih vodah (Uradni list RS, št. 99/07).

Za pseudorasboro so pomembne tudi Strokovne podlage za program ukrepov za obvladovanje vodnih invazivnih tujerodnih vrst pseudorasbora (*Pseudorasbora parva*), signalni rak (*Pacifastacus leniusculus*), trnavec (*Orconectes limosus*) (Zavod za ribištvo Slovenije, 2017).

Razpoložljivi ukrepi za obvladovanje

Informacije v tem letaku so povzete iz *Priročnika za humano obvladovanje invazivnih tujerodnih vretenčarjev, ki zadevajo Unijo* [ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm], v katerem je več informacij o specifičnih ukrepih upravljanja. Pred izvedbo ukrepov, opisanih v priročniku, je priporočljivo preveriti različne vidike njihove uporabe, vključno z učinkovitostjo, možnimi vplivi na dobrobit živali in stranskimi učinki, ter upoštevati lokalne razmere, razpoložljive vire in zmogljivosti.

Uporabniki priročnika naj sprejmejo metodo z najmanjšim vplivom na dobrobit živali, ki ustreza posebnim okoliščinam v državi članici, vendar brez zmanjšanja učinkovitosti ukrepov obvladovanja. Ukrepi nadzora bi morali povzročiti najmanj škode dobrobiti najmanjšemu številu živali, ob upoštevanju drugih vidikov, kot so stroški, potrebe, koristi, izvedljivost in javno mnenje.

Kako so bili ocenjeni in razvrščeni vplivi na dobrobit živali:

Kategorije vpliva	Splošen vpliv na dobrobit (5 domen) Ocenjuje vpliv ukrepa na dobrobit, izključujoč samo usmrnitev živali (če ukrep vključuje usmrnitev)			Način smrti Ocenjuje vpliv metode usmrtnitve na dobrobit (če ukrep vključuje usmrnitev)		
	Brez vpliva (0)	Blag/zmeren vpliv (1)	Močan/izjemno močan vpliv (2)	Takojšnja smrt (brez trpljenja) [0]	Smrt ni takojšnja (blago/zmerno trpljenje) [1]	Smrt ni takojšnja (močno/izjemno močno trpljenje) [2]

Ukrep	Cilj	Učinkovitost in stroški	Kategorija vpliva na dobrobit	
			Splošna dobrobit	Način smrti
Upravljanje z vodnim habitatom – izsuševanje vodnih teles	Hitra odstranitev/ nadzor/ omejitev populacije	Izsuševanje v kombinaciji s fizičnim odstranjevanjem (glej fizični ribolov spodaj, lahko tudi z ročnimi mrežami) se je izkazalo za učinkovito metodo pri odstranjevanju populacij psevdorazbore. Izvedljivo in stroškovno učinkovito le v majhnih in izoliranih vodnih telesih.	(1) - (2)	[2]
Metode fizičnega ribolova	Hitra odstranitev/ nadzor/ omejitev populacije	Ponavljajoč ribolov (z uporabo mrež potegalk), je lahko ukrep pri zmanjševanju populacij psevdorazbore. Stroškovno učinkovito le v manjših, plitvih vodnih telesih. Ključno vlogo pri zgodnjem odkrivanju ima lahko tudi rekreacijski ribolov.	(2)	NA
Elektroribolov	Hitra odstranitev/ nadzor/ omejitev populacije	Učinkovit kot metoda vzorčenja. Za odstranitev je najbolj učinkovit v plitvih, čistih vodnih telesih in za večje ribe. Zaradi majhnosti psevdorazbore (12-70 mm) metoda elektroribolova ni dovolj uporabna za njeno odstranitev. Ukrep zahteva specializirano opremo in usposabljanje, z velikostjo vodnega telesa se stroški povečujejo, učinkovitost pa zmanjšuje.	(1) - (2)	NA
Vodne ovire – fizične in druge	Hitra odstranitev/ nadzor/ omejitev populacije	Fizične ovire na iztoku lentičnih habitatov (ali ribogojnic) bi se lahko uporabile za preprečevanje širjenja ali kot podpora ukrepom za hitro odstranitev (npr. izsuševanje ribnikov). Nujno stalno vzdrževanje. Nefizične ovire v vodotokih bi se lahko uporabile za preprečevanje širjenja. Ta metoda ni 100-odstotno učinkovita in je bolj primerna za odvrčanje od vstopa v hidroelektrarne in podobno. Zahteva stalne stroške za obratovanje in vzdrževanje, poleg tega so ovire občutljive na izpade električne energije.	(0) - (2)	NA; [2]

Ukrepi za usmrnitev/odstranitev po ulovu

Ukrep	Kategorija vpliva na dobrobit	
	Splošna dobrobit	Način smrti
Izpah (dislokacija) vratu	(1)	[0]
Udarec v glavo (kranialna depresija)	(1)	[0]
Obglavljenje	(1)	[0]
Električni udar	(2)	[1]
Zamrznitev	(1)	[0] - [2]
Evtanazija z injekcijo (neposredno v vodo)	(0) - (1)	[0] - [1]
Ujetništvo	(1)	NA
Zakol z nožem	(1)	[0]

Datum: 28. 09. 2022

Viri

Priročnik za humano obvladovanje invazivnih tujerodnih vretenčarjev, ki zadevajo Unijo, je na voljo na strani Evropske komisije o ITV: [\[ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm\]](https://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm)

Fotografija: *Pseudorasbora parva* psevdorazbora © Seotaro CC BY-SA 3.0

Pravno obvestilo: Ta dokument je pripravil IUCN v okviru pogodbe št. 07.027746/2019/812504/SER/ENV.D.2. "Identification, Assessment, Sharing and Dissemination of Best Practices for Humane Management of Invasive Alien Species". Določene informacije in stališča morda niso celovita in ne odražajo nujno uradnega mnenja Evropske komisije, IUCN in drugih organizacij, ki so prispevale k njegovemu oblikovanju (APHA, Eurogroup for Animals, EAZA, Newcastle University, EARS). Komisija ne jamči za točnost podatkov, vključenih v ta dokument. Niti Komisija niti IUCN ali katera koli oseba, ki deluje v imenu Komisije ali IUCN, vključno z avtorji ali sodelujočimi pri pripravi dokumenta, ne more biti odgovorna za uporabo informacij, ki jih dokument vsebuje. Reprodukcijska dovoljenja, če je naveden vir.

Povratne informacije: Komentarji, ki bi lahko izboljšali ta dokument, so dobrodošli. Prosimo, pošljite svoje komentarje po e-pošti na naslov ENV-IAS@ec.europa.eu